

IVAN ŠARIĆ

NOVI NALAZI STAROHRVATSKOG ORUŽJA U LICI

U selu Prozor, nedaleko od Otočca u Lici, na području Gackog polja, nađena su posljednjih godina dva mača. Nalazili su se neovisno jedan od drugoga, na položajima međusobno udaljenim oko 1,5 km.

Prvi primjerak nađen je 1965. godine u zaseoku Gornja Luka. Iskopan je na zemljištu Zore Brajković (kat. čest. 743/9), prigodom kopanja rova za polaganje vodovodnih cijevi. Virio je iz presjeka rova na dubini od otprilike 1 metra. Tom prilikom osim mača radnici nisu naišli ni na kakav drugi arheološki materijal. Mač je dospio u vlasništvo osmogodišnje škole »Moša Pijade« u Otočcu, gdje se i sada nalazi.¹

Mjesto gdje je mač nađen izgleda kao niska zemljana greda, koja se jedva razlikuje od konfiguracije ostalog zemljišta. Cijeli se teren blago uzdiže prema padini obližnjeg brda, te ga mještani nazivaju »zemlja pod Umcem«. Čestica na kojoj je mač iskopan ne obrađuje se.

Mač je prekinut duž sječiva na dva mjesta. Vrlo je vjerojatno da je prelomljen u času nalaza, tj. od udarca oruđa prilikom kopanja rova. Zatečen je jako izgrižen od rđe i na prelomljenim mjestima vrlo nespretno zavaren. Sada, očišćen, nanovo spojen i konzerviran, mač predstavlja osjetljiv i lomljiv predmet, težak 70,25 dkg.²

To je dug dvosjekli željezni mač. Po sredini sječiva s jedne i druge strane teče plitki ali široki žlijeb. Sječivo je dugo 77,3 cm a sada je pri nakrsnici široko oko 6 cm. Pri kraju sječiva širina se smanjuje na 3 cm. Neukrašena nakrsnica, duga 11,5 cm, dijeli sječivo od drška. Na vrhu drška dugog 9,5 cm nalazi se ovalna pločica na kojoj leži jabučica razdijeljena jednostrukom srebrnom žicom na 5 reznjeva. Srednji rezanj je najviši, dok se ostali prema krajevima jabučice smanjuju. Jabučica je više oštrog nego zaobljenog ruba, s osnovom nešto užom nego što je širina pločice (7,5 cm) na kojoj leži. Na srebrnoj žici vide se tragovi ukrasnih ureza. Ukupna dužina mača iznosi 91,5 cm (tabla I, 1, 2; tabla III, 1).

¹ Josip Bogdanović, tadašnji učenik spomenute škole donio ga je u školu. Dopuštene da se koristim mačem kao predmetom znanstvenog istraživanja dugujem susretljivi-

vosti kolektiva škole »Moša Pijade« u Otočcu, na čemu im se ovime zahvaljujem.

² Mač je očišćen i konzerviran u laboratoriju Arheološkog muzeja u Zagrebu.

Na gornjem dijelu sječiva pojavili su se nakon čišćenja i konzerviranja prostim okom vidljivi tragovi radioničkog natpisa.³ Dobro su se sačuvala početna slova natpisa ULFBERHT. Jasno su vidljiva prva dva slova pisana ligaturom i okomita hasta trećeg slova. Ostali dio natpisa nije se sačuvalo jer je upravo na tom mjestu, tj. na gornjoj polovici sječiva, mač pretrpio najjača oštećenja. Naziru se samo dijelovi i pojedini tragovi ostalih slova, što upućuje na postojanje čitavog natpisa. Kao oblik slova upotrijebljena je rimska majuskula. Slova su izvedena tehnikom damasciranja, poput mača s lokaliteta Gjersvik Hordaland u Norveškoj, na kojem je dobro sačuvana spomenuta signatura, također vidljiva prostim okom.⁴ Na drugoj strani sječiva razabiru se tragovi i dijelovi damascirana ukrasa poput pletenice. Upotrijebljena je tzv. tehnika damasciranja zavarivanjem. Sječivo je također izvedeno tom tehnikom. S obzirom na tragove natpisa ULFBERHT sječivo mača vrlo vjerojatno predstavlja import iz Porajnja. Sam radionički natpis, ukoliko nije imitirana radionička signatura, garantira kvalitetan čelik od kakovog su u franačkim radionicama kovana ULFBERHT sječiva. Takvi su primjerci predstavljali skupocjen trgovački proizvod raširen po čitavoj Evropi.⁵

Radioničko porijeklo mača i njegove tipološke značajke nesumnjivo ga svrstavaju u grupu karolinških spata, koje su bile u upotrebi od 8. do 10. stoljeća.⁶ Ta skupina karolinških spata predstavlja opće evropsko oružje,⁷ a bilo je u upotrebi i kod južnih Slavena.

Po karakterističnom obliku jabučice balčaka valja taj mač pripisati tzv. tipu K po Petersenovoj nomenklaturi spata ranoga srednjeg vijeka.⁸ Mačevi tipa K vrlo su rijetko uočeni u srednjoj i jugoistočnoj Evropi. Iznimku čine mačevi nađeni u Hrvatskoj, gdje su najbrojnije zastupljeni upravo oni tipa K; najveća gustoća nalaza evidentirana je na teritoriju ranofeudalne hrvatske države, i to prvenstveno u njezinu matičnom području, između rijeke Zrmanje i rijeke Cetine.⁹

Po Petersenovoj klasifikaciji mačevi tipa K datirani su u 9. stoljeće.¹⁰ Međutim ustanovilo se da su izrađivani i prije 800-te godine, što dokazuju pojedini mačevi nađeni u Hrvatskoj. Kod Hrvata datiraju se oni, s obzirom na neposredniji utjecaj franačke države tokom 9. stoljeća, u vremenski okvir od kasnog 8. do završetka 9. stoljeća.¹¹

³ Mač je upravo radi eventualnog otkrivanja natpisa prije čišćenja i elektrolitičkog postupka rendgenski snimljen; međutim na snimkama se natpis nije mogao ustanoviti. Tek kod crtanja mača, nakon čišćenja i konzerviranja, primijećeni su tragovi natpisa. Ovom prilikom zahvaljujem profesoru dru Zdenku Vinskom, koji je pročitao natpis ULFBERHT i upozorio me na njegovo dešifriranje. O tome pobliže vidi Z. Vinski, *Vesnik Vojnog muzeja* 11—12, Beograd, 1966, str. 70 i dalje.

⁴ Z. Vinski, o. c., str. 74, 75, bilj. 14

⁵ Z. Vinski, o. c., str. 74, gdje je i ostala literatura.

⁶ Z. Vinski, *Vesnik Vojnog muzeja* 2, Beograd, 1955, str. 42.

⁷ B. A. Ribakov, *Remeslo Drevnei Rusi*, Moskva—Leningrad, 1948, str. 224, 228.

⁸ Z. Vinski, *Peristil* 1, Zagreb, 1954, str. 196, gdje je i ostala literatura.

⁹ Z. Vinski, *Oružje na području starohrvatske države do godine 1000*, referat na I Międzynarodowy kongres archeologii Słowianskiej, Warszawa, 1965, T. III, 1969/1970, str. 137, 136, sl. 1 (karta nalaza). (dalje skraćeno: Z. Vinski, Warszawa).

¹⁰ Z. Vinski, *Peristil* 1, Zagreb, 1954, str. 197 (prvi stupac).

¹¹ Z. Vinski, Warszawa, str. 138, 145.

S obzirom na klasifikaciju mačeva tipa K, izvršenu kod nas, prozorskom maču najbližu paralelu predstavljaju mačevi iz Dalmatinske zagore. On je vrlo sličan maču istog tipa iz groba 1 s čuvenog starohrvatskog nalazišta Biskupija—Crkvina kod Knina.¹² Na tom je maču rendgenskim snimkom ustanovljen radionički natpis ULFBERHT. Mač pripada grobnoj cjelini, datiranoj novcem, i to bizantskim solidusom Konstantina V Kopronima i njegova sina Lava IV (752—775), te predstavlja najstariji jasno datiran primjerak ULFBERHT sječiva u Evropi.¹³ Biskupijski i prozorski primjerak su za sada jedini primjerci mačeva tipa K s identificiranim ULFBERHT sječivom u srednjoj i jugoistočnoj Evropi.

S područja Dalmatinske zagore postoji još nekoliko primjeraka karolinških spata koje s prozorskim mačem čine istu tipološku grupu. To je mač iz groba 6 s navedenog lokaliteta Biskupija—Crkvina, bez signiranog sječiva, također iz datirane grobne cjeline.¹⁴ Proizveden je prije 800-te godine. Prozorskom je maču srodan također i mač tipa K iz groba s nalazišta Koljani na rijeci Cetini, datiran, zbog nešto duže nakrsnice, u 9. stoljeće.¹⁵

Dalju tipološku paralelu predstavlja mač nađen u slučajno otkrivenom pojedinačnom grobu u Podsusedu kod Zagreba. Datiran je u rano 9. stoljeće.¹⁶

Prozorskom maču može kao važna usporedba poslužiti i mač iz groba 90 s čuvenog lokaliteta Mikulčice u Moravskoj, koji se datira u drugu četvrtinu 9. stoljeća, a pripada jednom od najznačajnijih ranosrednjovjekovnih staroslavenskih nalazišta u srednjoj Evropi.¹⁷

Rezimirajući tipološke karakteristike prozorskog mača tipa K i povezujući ih s gore navedenim nalazima, očito je da mač pripada skupini ranosrednjovjekovnih mačeva karolinškog tipa nađenih u Hrvatskoj, koji se datiraju u već navedeni vremenski okvir od kasnog 8. do konca 9. stoljeća. Ipak imajući na umu blizu paralelu s mačem iz groba 1 na lokalitetu Biskupija—Crkvina, te s navedenim tipološki sličnim mačevima 9. stoljeća, smatramo da prozorski mač potječe iz groba ratnika zakopanog u prvoj polovici 9. stoljeća.

Ovo tipično oružje starohrvatskog ratnika u ovom slučaju treba pripisati Gačanima, premda bi u okviru povijesnih događaja prve polovice 9. stoljeća u tim krajevima mač mogao pripadati i franačkom vojniku.¹⁸ S obzirom na njegovo radioničko porijeklo, i time zajamčenu kvalitetu, on je sigurno pripadao nekom istaknutijem ratniku, koji je ovdje pokopan.

¹² F. Radić, *Starohrvatska prosvjeta* I, 4, Knin, 1895, str. 243. — Isti, *Starohrvatska prosvjeta* III, 1, 1897, str. 33, 31.

¹³ Z. Vinski, *Warszawa*, str. 137, 138. — Isti, *Vesnik Vojnog muzeja* 11—12, Beograd, 1966, str. 72, 73, sl. 2, 3, 4.

¹⁴ F. Radić, o. c., str. 31 — Isti, *Starohrvatska prosvjeta* I, 4, Knin, 1895, str. 244—255. — Z. Vinski, *Warszawa*, str. 140, str. 139, sl. 4.

¹⁵ F. Radić, *Starohrvatska prosvjeta* III,

3—4, Knin, 1897, str. 99. — Z. Vinski, *Warszawa*, str. 140, sl. 5.

¹⁶ Z. Vinski, *Zbornik iz starog i novog Zagreba*, 1960, str. 53, sl. 43 i 43a. — Prva objava: M. Šeper, *Hrvatska smotra*, god. XII, br. 5, Zagreb, 1944, str. 204, tab I.

¹⁷ J. Poulík, *Památky Archeologické XLVIII*, Praha, 1957, str. 271 i dalje, sl. 58, 59, 60.

¹⁸ N. Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Zagreb, 1971, str. 207—208.

Prozorski mač novi je dokaz neposrednog utjecaja franačke države na hrvatsku kneževinu 9. stoljeća. Vrlo je vjerojatno da su većinom importirani i ostali mačevi 9. stoljeća, koji čine glavninu ranosrednjovjekovnih spata u Hrvatskoj. Nedovoljni podaci o samim okolnostima nalaza i činjenica da uz nalaz nije nađen na spomenutom položaju nikakav popratni arheološki materijal, ostavljaju otvorenim pitanje kakvu je namjenu ovaj mač mogao imati. Vjerojatno je pripadao grobu. Uz tu mogućnost prvenstveno moramo pretpostaviti postojanje groblja na redove ili pak pojedinačnog groba, što nije toliko česta pojava u ranom srednjem vijeku. Ipak, za tu pretpostavku imamo — uz spomenuti pojedinačni grob s mačem u Podsusedu kod Zagreba — upravo na području Gackog polja prikladan primjer. Srebrne starohrvatske naušnice nađene 1878. godine u slučajno otkrivenom grobu, prilikom kopanja temelja za kuću vlasnika Ivica Begovića iz Ličkog Lešća Gornjeg, potvrđene su naknadno kao nalaz iz pojedinačnog ukopa mrtvaca, jer tragovi groblja na tom mjestu nisu ustanovljeni.¹⁹

Sondažnim arheološkim iskapanjima, vršenim 1955. godine u Gackom polju, na području sela Ličko Lešće Gornje i Donje, ustanovljeno je postojanje starohrvatskih groblja.²⁰ Isti rezultat pokazala su kratkotrajna istraživanja kod crkve sv. Marka u Podumu.²¹ Ta su groblja manjih dimenzija i nešto kasnije datirana. Karakteristično je da su smještene uz crkvu; međutim ta činjenica ne mora biti pravilo, jer istraživanja groblja ranog srednjeg vijeka u Lici, osim navedenih iznimki, nisu vršena.

Ova razmatranja ostaju za sada pretpostavke, koje će eventualna arheološka istraživanja na tom mjestu potvrditi ili opovrgnuti.

Drugi primjerak mača nađen je 1967. godine na sjevernoj padini brda zvanog Prozorina.²² To je dosta strm i nepristupačan teren, kamenjar, obrastao u šikaru i sitno žbunje. Mač je slučajno nađen između dvije škrape. Ležao je na površini zemlje. Prilikom nalaza mača na spomenutom mjestu također nije nađen nikakav drugi arheološki materijal, te se o namjeni tog mača ne može sa sigurnošću ništa reći. Moramo ga, kao i pređašnji, smatrati samo slučajnim i pojedinačnim nalazom.

Okolnosti u kojima je mač nađen mogle bi upućivati i na postojanje groba, jer je prirodni oblik kraške škrape mogao dobro poslužiti kao mjesto improviziranog ukopa. Ipak smatramo prije mogućim da je mač pripadao naselju, koje se moglo nalaziti upravo na vrhu spomenutog brda. Danas se tamo vide ostaci zidova iz 16. i 17. stoljeća. S pravom se pretpostavlja ranija tradicija tog mjesta.²³ Pri tome valja imati na umu i izrazito povoljan strateški položaj Prozorine u Gackom polju.

¹⁹ Z. Vinski, *Starohrvatska prosvjeta*, III ser. 1, Split—Zagreb, 1949, str. 25, tab. IV, sl. 29 i 30 — S. Ercegović, *Starohrvatska prosvjeta*, III ser. 7, 1960, str. 243—244.

²⁰ S. Ercegović, o. c., str. 243 i dalje.

²¹ J. Brunšmid, *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, n. s. V, 1901, str. 44 i dalje.

²² Mač se nalazi u vlasništvu profesora Milana Oreškovića iz Otočca te mu se ovom prilikom zahvaljujemo na posudbi mača i dopuštenju da se njime koristim iz znanstvenih razloga.

²³ R. Horvat, *Lika i Krbava II*, Zagreb, 1941, str. 129.

Mač je željezni. Sječivo, pri nakrsnici široko 5 cm, sužuje se prema vrhu na 2,5 cm. Po sredini sječiva, s jedne i druge strane, teče 1,5 cm uski ali duboki žlijeb, dug 60 cm. Dužina sječiva iznosi 62,5 cm. Dobro sačuvana nakrsnica duga 12 cm, debljine 1 i širine 2,2 cm, na krajevima je zaobljena. Jednostavna polukružna plosnata jabučica nasađena je na držak dug 9 cm, te se na vrhu jabučice vidi raskucani završetak trna. To je vrlo dobro sačuvani primjerak dvosjeklog mača, ukupne dužine od vrha jabučice do vrha sječiva 76 cm. Težak je 1 kg i 60 grama²⁴ (tabla II, 1, 2; tabla III, 2).

Ovaj jednostavni i neukrašeni mač je, kao i onaj prije spomenuti, zapadnoevropskog porijekla. Po svojim jasno izraženim tipološkim značajkama pripada tzv. tipu X ranosrednjovjekovnih spata, po već spomenutoj Petersenovoj nomenklaturi.²⁵

Spata tipa X je također karolinškog porijekla i nastaje već u 9. stoljeću. S obzirom na jednostavni oblik jabučice vjerojatno su izrađivane po franačkim uzorima također u domaćim radionicama; bile su vrlo raširene i znatno dulje u upotrebi nego ostali tipovi spata, s jabučicama složenijeg oblika, te predstavljaju tokom 10. i 11. stoljeća kao mlađa varijanta relativno čest tip mača u Evropi.²⁶ Kako prozorski mač tipa X nema nikakvih popratnih nalaza, trebamo ga, kao i većinu analognih mačeva nađenih kod nas i inače u Evropi, datirati vjerojatno u 10. stoljeće.

Mačevi istog tipa na teritoriju Čehoslovačke dijelom su nešto ranije datirani. Potječu s vrlo značajnih ranosrednjovjekovnih staroslavenskih nalazišta u srednjoj Evropi. To je npr. mač nađen u grobu ratnika s već navedenog velikomoravskog lokaliteta Mikulčice,²⁷ te mač nađen u velikomoravskoj nekropoli u Starom Městu.²⁸ Poznati primjerak spate tipa X iz ratničkog groba na Hradčanima u Pragu datira se oko 900-te godine.²⁹

Nešto kasnije datiraju se mačevi na teritoriju Mađarske. Njih susrećemo u relativno većem broju u staromađarskim grobovima 10. i ranog 11. stoljeća.³⁰

Od domaćih analogija prozorskom maču tipa X srodan je jedan primjerak sa starohrvatskog groblja u Koljanima,³¹ te mač nađen u Banatu, i to u okolici Vršca.²³ Oba se datiraju u 10. stoljeće. Mač istog tipa iz Brodskog Drenovca blizak je prozorskom primjerku, premda postoje neke razlike. Drenovačka spata ima nešto šire sječivo i vidljivo širi žlijeb, dok je nakrsnica prozorske spate nešto duža a jabučica više elipsoidnog oblika. Mač iz Brodskog Drenovca potječe iz uništenog groba na tamošnjem terenu oštećenog avarsko-slavenskog groblja, te

²⁴ Mač je očišćen i konzerviran u laboratoriju Arheološkog muzeja u Zagrebu.

²⁵ Z. Vinski, Warszawa, str. 152.

²⁶ K. Vinski-Gasparini i S. Ercegović, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, III ser. I, Zagreb, 1958, str. 145, gdje je i ostala literatura.

²⁷ J. Poulík, o. c., str. 282 i dalje, sl. 71.

²⁸ V. Hrubý, Staré Město, Praha, 1955, str. 167, tab. 72, sl. 14.

²⁹ I. Borkovský, Památky Archeologické, XLII, Praha, 1946, str. 126, 130 i dalje, str. 125, sl. 5 i 5a.

³⁰ Z. Vinski, Vesnik Vojnog muzeja 11—12, Beograd, 1966, str. 80.

³¹ Z. Vinski, Warszawa, str. 140.

³² Z. Vinski, Vesnik Vojnog muzeja 11—12, Beograd, 1966, str. 79, 80, bilj. 25, sl. 8, 9.

se po groblju datira u 9. stoljeće.³³ Prozorski mač izrazit je primjerak spate tipa X, koji bi možda mogao biti domaći proizvod 10. stoljeća, rađen po uzorima iz karolinškog kulturnog kruga. S obzirom na nepristupačniji teren taj je utjecaj u ovim krajevima vjerojatno nešto kasnije ispoljen nego što je to slučaj u matičnom području ranofeudalne hrvatske države. Mač takova oblika prikazan je i na poznatoj kamenoj plastici dostojanstvenika s transene iz starohrvatske crkve sv. Marije na nalazištu Biskupija—Crkvina.³⁴ Spomenik se datira u 11. stoljeće. Mač bi, šire gledajući, također mogao ukazati na domaću proizvodnju tih mačeva u Dalmatinskoj Hrvatskoj, kad je u 10. a pogotovo u 11. stoljeću ranofeudalna hrvatska kraljevina samostalnija i neovisnija.

Opisani mačevi prvi su nalazi ranosrednjovjekovnog oružja u Lici. Oni su sigurno importirani na tlo gacke županije jer ondje nisu bili izrađivani. Na to nas upućuje vrlo mali broj do sada otkrivenih primjeraka izvan Dalmatinske zagore, premda je uzrok takvoj situaciji i slabija istraženost ostalih područja. Prozorski mačevi tipa K i X nesumnjivo su odraz utjecaja karolinškog kulturnog kruga na ranofeudalnu hrvatsku državu. Iako nađeni stjecajem slučajnih okolnosti, upućuju nas na nova starohrvatska nalazišta kojima bi trebalo ukazati odgovarajuću znanstvenu pažnju.

POPIS I SADRŽAJ TABLI

Tabla I

1—2. Prozor — Gornja Luka, željezni mač tipa K

Tabla II

1—2. Prozor — Prozorina, željezni mač tipa X

Tabla III

1. Prozor — Gornja Luka, željezni mač tipa K, obje strane. 2. Prozor — Prozorina, željezni mač tipa X

³³ Z. Vinski, *Vesnik Vojnog muzeja* 2, Beograd, 1955, str. 44, tab. IV 3. — K. Vinski-Gasparini i S. Ercegović, o. c., str. 145, 153, tab. XV, 8.

³⁴ Lj. Karaman, *Živa Starina*, Zagreb, 1943, str. 74, 75. — Za atribuciju mača usp. Z. Vinski, *Warszawa*, str. 145, str. 144, sl. 9.

R É S U M É

NOUVELLES TROUVAILLES D'ARME ANCIENNE CROATE A LIKA

Dans le village de Prozor, non loin de Otočac à Lika (Croatie) on a trouvé dans la plaine de Gacko polje deux épées. Elles sont trouvées sur des lieux mutuellement éloignés, sans aucune interdépendance.

Le premier spécimen a été trouvé en 1965 dans le hameau de Gornja Luka. Il est fouillé accidentellement, dans la profondeur d'environ de 1 m. Outre l'épée, sur le même lieu aucune autre trouvaille archéologique n'est pas retrouvée.

C'est une épée en fer, à double tranchant (spatha). Par la partie médiane de cette épée il y a une rainure peu profonde mais large. La poignée en est séparée de la lame par une garde, non décorée. Sur la tige de la poignée il y a une plaque ovale, surmontée d'un pommeau divisé par un fil en argent à cinq segments. La longueur de cette épée contient en tout 91,5 cm (Pl. I, 1, 2 et Pl. III, 1). Sur la partie supérieure de la lame apparurent après le nettoyage et le procédé de conservation des traces d'une inscription, laquelle prouve un acier de très haute qualité, provenant de l'atelier qui est visible à l'oeil nu, et qui a été déchiffrée par le professeur Z. Vinski (Zagreb). Les lettres initiales de cette inscription ULFBERHT sont bien conservées; en tant que la forme de ces lettres est employée la majuscule romaine, exécutée au moyen de la technique de damasquinure. La lame en est élaborée aussi à la même technique.

L'épée de Prozor représente un import vraisemblable provenant de la Rhénanie. D'après ses caractéristiques typologiques elle est attribuée au groupe des épées carolingiennes du 8ème à 10ème siècle, et d'après la typologie de la manche au type K de Petersen. Les épées du type K sont très rares dans l'Europe centrale et celle de Sud-Est. Une exception font les épées trouvées en Croatie qui sont pour la plupart du type K.

D'après la classification de Petersen, les épées du type K sont attribuées au 9ème siècle. Elles étaient en production même avant l'année 800 ce qui est prouvé justement par les épées trouvées en Croatie. Elles sont datées chez les Croates, tenant compte de l'influence immédiate de l'état franc au cours du 9ème siècle, dans la période allant du tard 8ème siècle jusqu'à la fin du 9ème. Une parallèle la plus proche pour l'épée de Prozor est représentée par les épées provenant de la Dalmatie. Elle est très semblable à l'épée du même type provenant de la tombe nr. 1 de la localité Biskupija—Crkvina qui, elle aussi, possède la signature de l'atelier ULFBERHT. Elle appartient à l'ensemble de la tombe qui est bien daté, et c'est pourquoi elle représente le spécimen le plus ancien sûrement daté de la lame du type ULFBERHT en Europe.

Les épées provenant de Biskupija et de Prozor restent pour le moment les seuls spécimens connus du type K, avec la lame en acier identifiées provenant de l'atelier ULFBERHT, dans toute l'Europe centrale et celle de Sud-Est.

Il y a encore quelques épées carolingiennes qui sont de provenance dalmate, et qui font un groupe typologique avec l'épée de Prozor. C'est l'épée provenant de la tombe nr. 6 de la localité Biskupija—Crkvina dont la lame n'est pas signée, et

qui provient aussi d'un ensemble d'une tombe daté. Elle est fabriquée avant l'année 800. Très rapprochée à l'épée de Prozor est aussi l'épée du même type provenant de la localité Koljani sur le fleuve Cetina et provenant d'une tombe du 9ème siècle. A noter aussi que pour l'épée de Prozor peut très bien servir en tant qu' une importante comparaison une épée provenant de la tombe nr. 90 de la localité de Mikulčice en Moravie, qui est exactement datée dans le second quart du 9ème siècle. En résumant les caractéristiques typologiques de l'épée de Prozor du type K et en les mettant en connexion avec les trouvailles sus-mentionnées, on peut conclure que l'épée de Prozor appartient à un horizon unique des épées du haut Moyen âge existant dans l'Europe centrale et celle de Sud-Est. Tenant compte de la très proche parallèle de l'épée provenant de la tombe nr. 1 de la localité de Biskupija—Crkvina, et en les mettant en connexion avec les épées semblables provenant d'autres localités ici mentionnées, l'auteur pense que l'épée de Prozor provient d'une tombe d'un guerrier enterré dans la première moitié du 9ème siècle. L'épée de Prozor représente une nouvelle preuve pour l'influence immédiate de l'état franc sur la principauté croate du 9ème siècle. Il est vraisemblable que les autres épées du 9ème siècle provenant de la Croatie, elles-aussi, ont été fabriquées dans les ateliers franques. Cette épée de Prozor appartenait probablement à une tombe et c'est pourquoi nous devons présumer que la localité en question représente un cimetière ou peut-être une tombe à part. A cause du manque des données plus sûres et plus détaillées concernant les circonstances de la trouvaille de l'épée de Prozor, on peu espérer qu'une réponse sera donnée par les recherches archéologiques exécutées sur le même lieu.

Un autre spécimen de l'épée a été trouvé tout accidentellement aussi en 1967 sur la pente Nord de la montagne dite Prozorina. Elle se trouvait à la surface du terrain, entre deux rochers. A l'occasion de la trouvaille de cette épée n'est pas trouvée aussi aucune autre trouvaille archéologique. L'épée appartenait peut-être au village qui se trouvait sur le sommet de la montagne mentionnée. Elle est en fer. Par la partie centrale se trouve aussi, d'une part et de l'autre de la lame, une rainure étroite mais profonde. La garde est très bien conservée et elle est arrondie aux bouts. Un pommeau plat, simple et semi-circulaire, est attaché sur la poignée. Ceci est un spécimen très bien conservé d'une épée à deux tranchants, de la longueur totale depuis le pommeau jusqu'au bout de la lame de 76 cm (Pl. II, 1, 2 et Pl. III, 2).

Cette épée simple et non ornée est aussi, comme l'épée susmentionnée, de provenance de l'Europe occidentale. D'après ses caractéristiques typologiques bien exprimées, elle appartient au type X de Petersen. L'épée du type X est aussi de provenance carolingienne. Elle a été dans l'emploi un peut plus longtemps que les autres types de l'épée dont les pommeaux sont plus complexes par la forme, et elle représente au cour du 10-ème et du 11ème siècle dans l'Europe une sorte de l'épée relativement plus fréquente.

Comme l'épée de Prozor n'a aucune indication concomitante, nous devons la dater, comme aussi les épées analogues trouvées en Yougoslavie, au 10-ème siècle. Les épées du même type trouvées en Tchécoslovaquie sont partiellement datées un peu plus en arrière, c'est-à-dire dans la seconde moitié du 9ème siècle. Les épées provenant de l'Hongrie sont un peu plus tardives, elles sont trouvées relativement

en un plus grand nombre et sont datées du 10-ème et du 11ème siècle. Parmi les analogies en Yougoslavie, à l'épée de Prozor du type X est proche un spécimen provenant de la localité Koljani et l'épée trouvée aux environs de Vršac. Toutes les deux sont datées dans le 10-ème siècle. L'épée du même type provenant de Brodski Drenovac est très semblable au spécimen de Prozor, et elle provient d'une nécropole avaro-slave endommagée, d'après laquelle l'épée est datée dans le 9ème siècle. Le spécimen de Prozor pourrait représenter peut-être un produit indigène du 10-ème siècle, fabriqué d'après les modèles provenant de la sphère culturelle carolingienne.

Les épées mentionnées représentent les premières trouvailles de l'arme du Moyen âge provenant de la région de Lika. Elles sont indiscutablement le reflet de l'influence de la sphère culturelle carolingienne sur l'état feudal croate du haut Moyen âge. Quoiqu'elles sont trouvées grâce à des circonstances accidentelles, elles nous indiquent de nouvelles localités auxquelles il faudrait consacrer une attention scientifique adéquate.

LISTE ET CONTENU DES PLANCHES

Planche I

1—2, Prozor — Gornja Luka, l'épée en acier du type K

Planche II

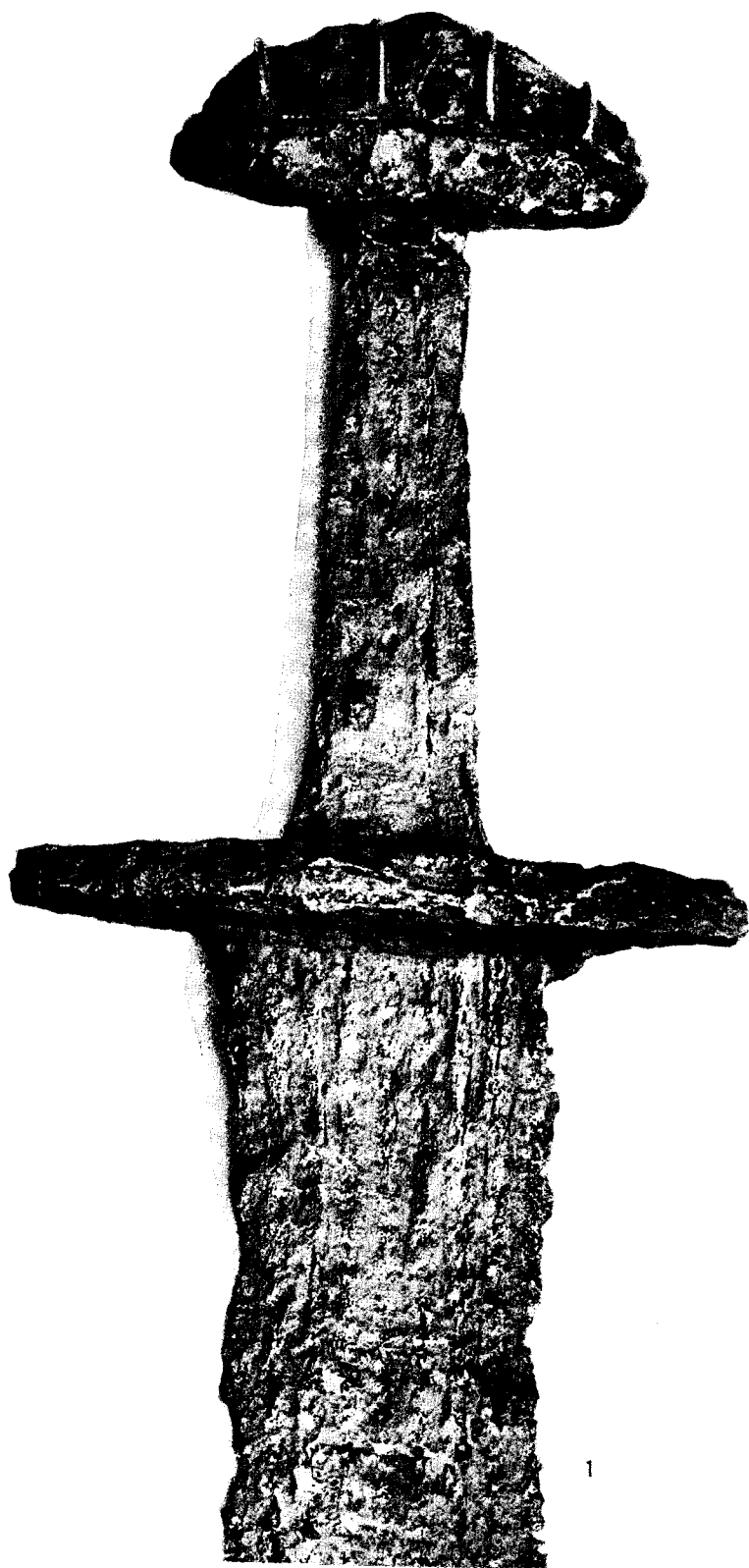
1—2, Prozor — Prozorina, l'épée en fer du type X

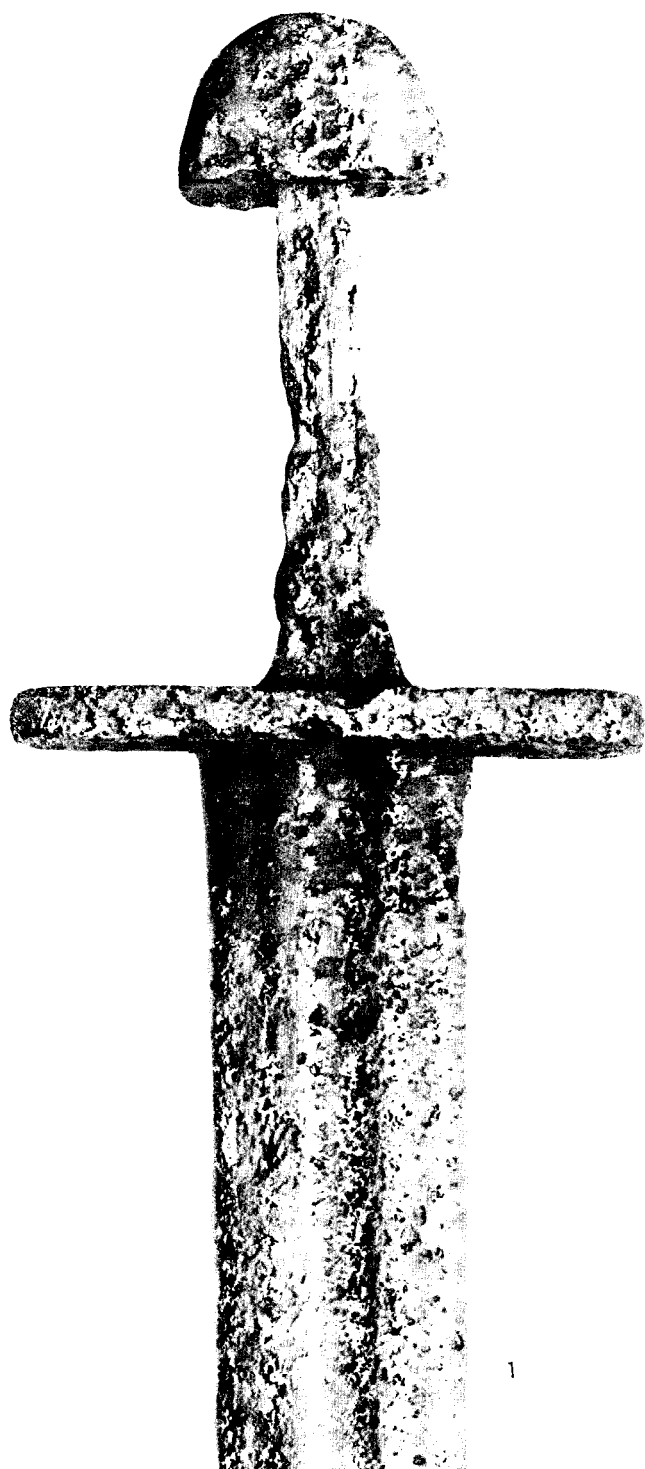
Planche III

1, Prozor — Gornja Luka, l'épée en acier du type K

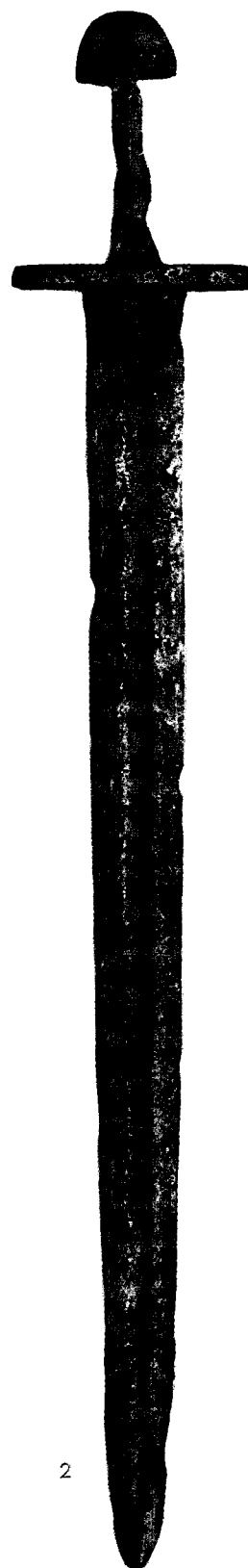
2, Prozor — Prozorina, l'épée en fer du type X

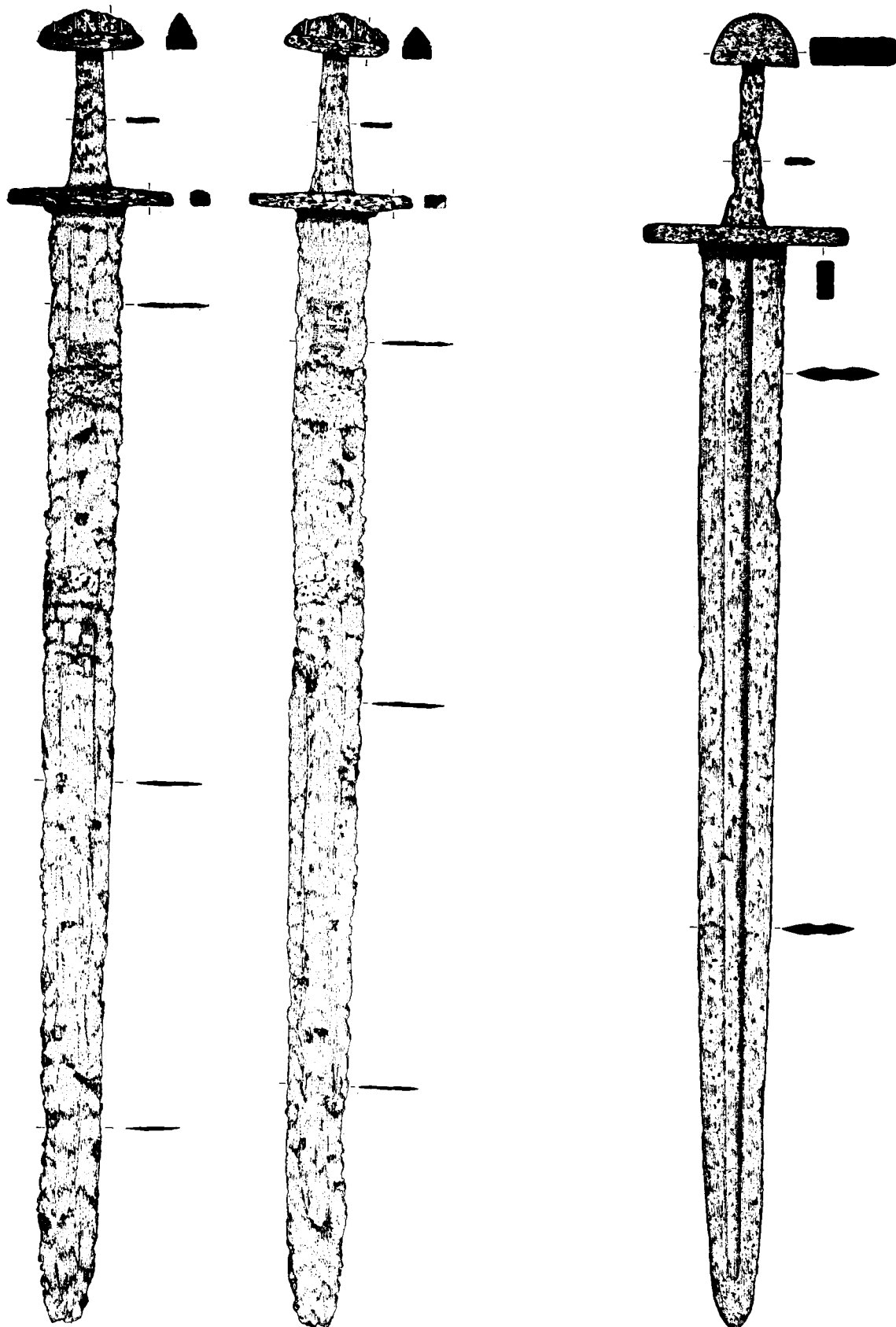

1

2

1

2

